

Dorota KAMROWSKA
Wydział Architektury, Politechnika Gdańska

PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ PRZESTRZENNYCH UWARUNKOWANYCH RÓWNOWAŻENIEM ROZWOJU REGIONU

Streszczenie. W artykule przedstawiono zarys badań nad kryteriami wyboru i kolejności działań z zakresu zrównoważonej odnowy przestrzeni miejskiej, które wpisują się w równowagę rozwoju regionu. W wyniku przeprowadzonych badań stworzony zostanie system kryteriów oceny inwestycji, pozwalających ustalić priorytety działań przestrzennych i odpowiednie instrumenty w skali ponadlokalnej i regionalnej.

URBAN DEVELOPMENT PROJECTS ENROLLED IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN REGIONS

Summary. In this article, the research to define criteria of realization's order of the urban renewal projects enrolled in sustainable development of a region is presented. These programmes include actions ensuring social, economical, environmental and spatial development. In conclusion, the set of the criteria of project's realisation order and the most suitable instruments are defined.

1. Wstęp

Przesłanką podjęcia tematu była obecność tematyki odnowy przestrzeni miejskiej w polityce przestrzennej Komisji Europejskiej oraz waga, jaka przykładana jest do tematyki w dokumentach i programach Unii Europejskiej. W ostatnich latach temat ten jest obecny także w Polskiej polityce przestrzennej, a zmiany w prawodawstwie akcentują potrzebę rozważania odnowy przestrzeni miejskiej także na poziomie polityki regionalnej (np. plan zagospodarowania przestrzennego województwa określa obszary problemowe i zasady ich zagospodarowania). Coraz większego znaczenia nabierają instrumenty urbanistyki operacyjnej, takie jak programy operacyjne. Równie ważnym narzędziem stał się Lokalny Program Rewitalizacji. Istnieje potrzeba syntezy coraz szerszej gamy dostępnych metod i narzędzi.

2. Zrównoważona odnowa przestrzeni miejskiej

Prowadzone w ostatnich latach badania, opisujące wyżej wymienione procesy, w niewielkim stopniu poruszają problem powiązań pomiędzy skalą lokalną i regionalną. Działania lokalne, prowadzące do zrównoważonej odnowy przestrzeni miejskiej, mają coraz częściej oddziaływanie ponadlokalne i korzystają z narzędzi rozwoju regionalnego. Dlatego też spójność strategii lokalnych i regionalnych jest czynnikiem niezbędnym do powodzenia tego procesu. Tendencja ta odwołuje się bezpośrednio do jednego z pryncypiów równoważenia rozwoju: myśleć globalnie, działać lokalnie ('think global, act local').

Proces odnowy przestrzeni miejskiej obejmuje działania grupujące projekty przestrzenne, zapewniające rozwój społeczny, gospodarczy, ekologiczny i przestrzenny regionu. Analizowane instrumenty i metody dotyczą zarówno działań, jak i poszczególnych projektów.

3. Instrumenty odnowy przestrzeni miejskiej

Istnieją wiele instrumentów zrównoważenia rozwoju regionu, które mogą zostać wykorzystane w procesie odnowy przestrzeni miejskiej. Mają one różną siłę oddziaływania począwszy od instrumentów miękkich, a nawet spełniających rolę promocyjną aż do uwarunkowań prawnych. Ze względu na niewielkie rozmiary artykułu zostały one jedynie wymienione:

- Instrumenty planistyczne i programowe uwzględniając podział zadań i działań na poszczególne szczeble administracji: ponadnarodowe (Programy Rozwojowe Funduszy Strukturalnych, obecne 2000-2006 i w okresie 2007-2013: Konwergencja i konkurencyjność, Konkurencja regionalna i zatrudnienie; Europejska Perspektywa Rozwoju Regionalnego), narodowe (Narodowy Plan Rozwoju, Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego i Koncepcja Polityki Zagospodarowania Przestrzennego Kraju) na poziomie regionalnym (Strategia Rozwoju Województwa, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru Metropolitalnego) oraz na poziomie lokalnym (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy, Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego, Strategia Rozwoju Gminy) oraz inne programy i instrumenty operacyjne.
- Prawne uwarunkowania polityki przestrzennej i rozwoju regionalnego na poziomie narodowym: programy, umowy i porozumienia międzynarodowe w Europie (Strategia Lizbońska, Natura 2000, dyrektywy unijne, inicjatywy INTERREG i URBAN).
- Instrumenty ekonomiczne i organizacyjne polityki przestrzennej i zarządzanie rozwojem przestrzennym, w tym metodologia zarządzania projektem inwestycyjnym, jego organizacja, monitoring, ewaluacja oraz instrumenty finansowe i źródła pozyskiwania środków: finansowanie własne samorządów, funkcjonowanie Partnerstw Publiczno-Prywatnych w Europie i Wieloletnie Plany Inwestycyjne.

- Instrumenty oceny wpływu polityki przestrzennej na środowisko uwzględniające prognozy i oceny oddziaływania na środowisko strategii, planów i inwestycji (oceny oddziaływania transgranicznego, audyty i przeglądy środowiskowe, systemy zarządzania środowiskowego, oceny ryzyka środowiskowego, analizy zagrożeń zdrowia oraz unijne standardy środowiskowe – prawo i procedury środowiskowe).

4. Metodologia i stan badań

Badania nad tym polu prowadzone były w ostatnich latach głównie pod kierunkiem prof. dr. hab. inż. arch. Jerzego Kołodziejskiego, a potem kontynuowane i rozwijane przez dr. hab. inż. Tomasza Partekę. Również dr. hab. inż. arch. T. Ossowicz zajmuje się w swoich pracach tematem wpływu kolejności działań z zakresu gospodarki przestrzennej na rozwój miasta. Metodologia dalszych badań nad procesami może opierać się na analizie systemowej powiązań układów złożonych (ponadnarodowych, narodowych, regionalnych i lokalnych), analizie porównawczej na podstawie studiów przypadków, oraz ocenie procesów przestrzennych.

Przedmiotem analiz powinny zostać poddane projekty przestrzenne położone w sąsiedztwie śródmieść, których ważnym aspektem jest odnowa struktury miejskiej. Ten wybór pozwoli na studia projektów, które ze względu na swoje położenie, wielofunkcyjność wykorzystania przestrzeni miejskiej, skalę złożoności problemów i ilość zagadnień, jakimi się zajmują, oraz długi horyzont czasowy wykorzystują różnorodne instrumenty równoważenia rozwoju regionalnego. Przeprowadzona analiza porównawcza powinna zostać oparta na studiach przypadków, ich sposobie finansowania, organizacji, realizacji inwestycji i zostać poparta oceną beneficjentów i władz lokalnych. Konkluzją powinno być stworzenie systemu kryteriów oceny inwestycji, pozwalających ustalić priorytety działań przestrzennych uwarunkowanych równoważeniem rozwoju w skali regionalnej i lokalnej.

Analiza porównawcza instrumentów i procesów przestrzennych w wybranych krajach Europejskich pozwala na identyfikację różnic i podobieństw wynikających z uwarunkowań historycznych, kulturowych, społecznych, prawnych i ekonomicznych. W efekcie, analizy te pomogą w wyborze instrumentów równoważenia rozwoju, najlepiej dostosowanych do warunków specyficznych dla danego regionu.

5. Podsumowanie – wnioski

W przestrzeni i strukturze miast nabierają znaczenia funkcje regionalne mające wsparcie instrumentów europejskiej polityki regionalnej. Projekty odnowy przestrzeni miejskiej, będąc w większości inicjatywami lokalnymi, coraz częściej pełnią funkcję ważną dla całego regionu.

Globalizacja jest czynnikiem obiektywnym, natomiast równoważenie rozwoju jest procesem subiektywnym zależnym od podejścia poszczególnych aktorów weń zaangażowanych, co

więcej możliwość jego implementacji zależy od możliwości prowadzenia dialogu, wypracowania konsensusu i wspólnego działania w zróżnicowanych warunkach poszczególnych regionów Europy. Na możliwość równoważenia rozwoju w poszczególnych krajach i regionach wpływają różnorodne uwarunkowania: kulturowe, historyczne, prawne, socjalne, organizacyjne, ekologiczne i przestrzenne. Dlatego też modele i instrumenty wypracowane dla specyficznych uwarunkowań muszą zostać dostosowane, przed przeniesieniem ich w inne warunki. Wykorzystanie instrumentów najlepiej dostosowanych do warunków specyficznych dla danego regionu i miasta jest czynnikiem niezbędnym do równoważenia jego rozwoju.

Literatura

1. Boutaud A.: Evaluation, Développement durable et politiques des collectivités locales, bilan de quelques méthodes d'analyse multicritères et réflexions sur la place de la gouvernance. Rhône-Alpénergie-environnement. 2001.
2. Brodhag C.: Le Développement durable à l'épreuve de la gestion locale. Revue Pouvoirs Locaux, 1997, n 34 111/1997.
3. Cavalier G.: Défis pour la gouvernance urbaine dans l'Union Européenne. 1999.
4. Kołodziejcki J.: Ład polskiej przestrzeni; deformacje. Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej, nr 530, Architektura XXX, Gdańsk 1996.
5. Ossowicz T.: Metoda ustalania kolejności przedsięwzięć polityki przestrzennej miasta wielkiego. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2003.
6. Parteka T.: Planowanie strategiczne w równoważeniu struktur regionalnych. Studia KPZK PAN, Wyd. Naukowe PWN, tom CVIII, Warszawa 2000.
7. Zuziak Z.: Strategie rewitalizacji przestrzeni śródmiejskiej. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Sekcja Zeszytów Naukowych i Monografii, Kraków 1998.
8. Heczko-Hyłowa E. (praca zbiorowa pod red.): Trwały rozwój polskich miast nowym wyzwaniem dla planowania i zarządzania przestrzenią. Politechnika Krakowska, Kraków 2004.